

La figura i l'obra d'Artur Bladé Desumvila

Per Joan Martí i Castell

Assaig, creació literària, poesia, memòria, dietari, història, geografia, periodisme, biografia. Heus ací una relació no exhaustiva de gèneres d'escriptura que defineixen complementàriament la figura d'Artur Bladé Desumvila; un personatge, doncs, polièdric, de dimensions variades, a causa, no tant de decisions de caire professional, sinó de la necessitat sentida de l'anàlisi de la realitat tan heterogènia amb què va topant al llarg d'una vida intensa i difícil.

Adés ha de construir les hipòtesis i explicar les pròpies tesis sobre els esdeveniments i les persones; adés sent l'ansia de la narració entre històrica i artística, per tal d'abocar-hi descripcions de paisatges i d'humanitats que el colpeixen; adés s'imposa l'exercici de l'abstracció poètica, per tal de cantar amb síntesi harmònica de ritme i rima, de síl·labes, de mètrica, glòries i fatigues pròpies i d'altri; adés s'exigeix la funció de cronista expert, convençut que determinades vivències no poden esborrar-se amb el perllongament sempre relativament breu amb què es produeixen, i que han de plasmar-se, doncs, negre sobre blanc per al record pedagògic i durador; adés, la dèria de donar la notícia puntual, que ha de valer el temps efímer que caracteritza la premsa, però que, malgrat tot, requereix el moment just que li atorga intensitat; adés, encara, l'homenatge a l'amic que mereix entrar en el pensament de tots, perquè és paradigma d'algun tret modèlic.

Artur Bladé abasta tots aquests registres i encara d'altres amb una dignitat que solament és pròpia d'intel·ligències insòlites i de qui, ensems, ha penetrat en l'entorn que li ha pertangut amb l'avidesa d'entendre fins i tot allò que n'és inexplicable.

La seva pell i la seva ànima eren impregnades de la història individual i col·lectiva d'un món barrejat de convulsions, desànim, oblits, incerteses angoixants; sempre de esperances, tanmateix. Submergit en un context curull de dramatisme i de tragèdia, des de la infantesa fins a la vellesa, la seva vida i la seva obra, s'alcen amb la fermesa que cerca la victòria de la saviesa damunt l'estultícia i de la raó damunt la força.

Bladé Desumvila és l'home de dins, de soca-rel, expel·lit, ai las!, brutalment al defora, per l'ostracisme ferotge. Però fa de l'horror i del dolor deu de coneixement, de captivença, de resistència, i es forma a si mateix amb una compleció autodidacta miraculosa.

Forjat en la duresa de l'adversitat, ha de superar també potser allò que acaba dolent més que cap altra insídia: l'oblit dels més propers ja en el retorn, l'oblit dels de casa, com si hi hagués de repetir un estrany i nou exili; una marginació producte de la niciesa de qui no ha sabut veure l'evidència dels valors d'un personatge excepcional. Ni l'enveja no podria justificar la mesquinesa d'ignorar l'homenot, en el sentit de Josep Pla.

Mèxic i França s'humitejaren amb ell de l'aigua de l'Ebre de la Catalunya meridional, de la seva Ribera, que sempre ha dut al cor: Benissanet. I, com el riu, Artur Bladé segueix sempre camí endavant, mai dret, això sí, perquè ha d'esquivar amb sinuositat fluvial arriscada els obstacles que se li planten davant i de què extreu sempre coneixement.

Artur Bladé naixia ara fa cent anys, com cent anys fa que naixia l'Institut d'Estudis Catalans. Si se'm permet la figura, dues institucions cabdals per a la llengua i la cultura catalanes. Dos pilars que han hagut de patir la llunyania, la clandestinitat i la persecució, i que, tanmateix, han sabut enfrontar-s'hi amb una integritat que les envigoreixen; han aixecat sempre el cap; s'han salvat reiteradament de l'anihilació, dempeus davant les esbatussades.

Bladé Desumvila s'aferra tothora en el record i en el sentiment envers la seva terra: la més gran, Catalunya, i la més petita, Benissanet, que li fan de sòlides taules de salvació d'un naufragi que constantment l'encercla amenaçador.

La presència mental del poble i del país l'empenyen a fer córrer la tinta, com una teràpia que el manté viu i que dóna uns resultats brillants, en ocasions obres mestres, de què gaudirem perennement, com és el cas de l'esplèndida *L'edat d'or*: una crònica sense concessions, que, per això mateix, penetra en els sentiments del lector com una fletxa que hi provoca dolor.

Bladé és mestre de si mateix i, com a tal, dur i exigent en els deures que s'imposa; els llibres, els carrers, les persones, els fets superficials i profunds són els temes en una aula immensa de què mai no surt.

No és improbable que Artur Bladé decidís, com a autodefensa, de viure les seves circumstàncies com si d'una obra literària es tractés, una obra de tècniques indefinides: ni novel·la, ni teatre, ni conte, sinó una mica de tot, segons els moments. Algun toc de bohemí té, que tapa o que dissimula ferides sagnants.

La vida de Bladé és estrofolària, agitada; del tot i en tot, distanciada dels esquemes habituals; va amunt i avall; tasta les experiències més insospitades. La seva realitat viscuda supera la ficció més rebuscada, afirmació que estic segur que li agradaria de sentir. Les peripècies del protagonista són de regust distint, des del més gratificant fins al més amarg i repulsiu.

La necessitat d'un marc ampli, d'espai per a moure's, de diversitat de móns distints aplegats, el duen a Barcelona, la capital catalana, que admira amb la nostàlgia inseparable del Benissanet nadiu. Com admira Móra d'Ebre, Tortosa o Tarragona.

L'afecció a la lectura li afina un sentit de la llengua francament singular, que li permet de convertir-se en mestre de català, de qui tants i tants n'aprenen no solament la normativa, sinó també i sobretot una passió que generava lleialtat.

Bladé és observador de fets i de persones, i es deixa emportar per la impressió dels uns i de les altres, que poden acabar essent, doncs, exemple on emmirallar-se. *La vida d'un català excepcional* és una de les seves millors obres biogràfiques, dedicada precisament a un home que li fou model: Antoni Terré, amb qui conviu i comparteix moments especialment difícils. *Francesc Pujols per ell mateix* és una altra biografia, potser la més peculiar i coneguda, que manifesta l'acostament de Bladé als pensadors, als filòsofs, d'intel·ligència i d'acció rellevants, que condicionen decisivament el seu pensament. Pompeu Fabra, que coneix a Montpeller, és un altre referent de qui Bladé s'enlluerna i a qui dedica una magnífica i imprescindible biografia. Antoni Rovira i Virgili li mereix una obra singular, particularment elaborada: *Antoni Rovira i Virgili i el seu temps*. I, de manera més genèrica, a *Gent de la Ribera d'Ebre* ens descriu figures no tan hegemòniques, però d'una humanitat i senzillesa que ho inclouen tot. Són homenatges que palesen l'agraïment i l'honorança de qui es considera deixeble de mestres del coneixement.

I, al costat de les persones, els pobles, les contrades, de què se sent igualment deutor generós i a qui dedica pàgines que són cròniques impagables de les estades obligades però profitoses alhora; és el cas de *Montpeller català* o de *Felibres i catalans*. Però sobretot cal destacar la *Guia de Benissanet*, vila que paradoxalment esdevé en certa manera també d'exili i d'instal·lacions sincopades; una obreta plena de poesia, d'ironia, de bonhomia cordial. O la *Crònica del país natal*, mestratge d'un costumisme personal irrepètible.

Les seves conviccions sociopolítiques i ideològiques el converteixen en perdedor de la guerra civil d'Espanya, i la victòria del feixisme l'enretira de les arrels, per a obligar-lo a iniciar l'exiliada, nom que tria com a títol d'un dels treballs excel·lents, una obra mestra, com ja ha estat dit per il·lustres crítics literaris. Se'n va cap a França, a Montpeller... Després, cap a Mèxic. Comparteix així la distància brutal del país propi, assetjat per la força de la dictadura, arrabassat per la violència més cruel.

La duresa de l'existència que li toca de suportar és, de fet, el doll d'on sorgeix la millor literatura de Bladé; el seu tarannà particular i tot el que ha de viure són suficients fonts d'inspiració per a una obra sòlida, feta amb poques solucions de continuïtat producte d'alguns abatiments inevitables; una obra que és la confessió d'allò que veu, d'allò que sent, d'allò que pensa, d'allò que té i, sobretot, d'allò que no té i que sempre anhela.

Bladé no es complau en l'autocommiseració; al contrari, sap extraure de les fatigues més feixugues els pensaments elaborats que li permeten revelar en l'escriptura la història que hauria restat llastimosament ignorada si no hagués comptat amb el coratge i la competència seus.

Els exilis llarguíssims són ocasió de coneixences que alleugereixen el dolor amb el naixement d'amistats i companyonies que enriqueixen balsàmicament els qui han de sofrir penalitats increïbles. Artur Bladé en capta moltes i es deixa captar sense recança.

De la França propera i, al cap i a la fi, catalana, al Mèxic llunyà, amb un viatge èpic farcit d'aventures i episodis imprevistos que adesiara prenen matisos d'irrealitat, de tan colpidors que són, i que Bladé ens recorda en el recull d'articles *De l'exili a Mèxic*, un conjunt d'escrits de valor excepcional, que ha interessat especialment Albert Manent, qui n'ha promocionat afortunadament la publicació.

A diferència de Montpeller, a Mèxic no li resulta gens fàcil ni de mantenir les relacions amb persones il·lustrades ni de trobar cercles on

pugui conversar de literatura, de filosofia, d'art, etcètera. La política s'ho menjava tot i, encara que coincideix amb personalitats tan destacables com Pere Calders o Joan Sales, no aconsegueix de sentir-s'hi còmode ni de ser-hi ben acollit.

Mèxic li és un escenari de treballs tan curiosos com el de venedor d'una crema per a la pell, que preparava la seva muller, o el de comparsa en una pel·lícula. Hi roman adolorit i sempre mig a punt d'anar-se'n cap a altres destins, on pensa que podria alleugerir el dolor. Això no obstant, en una segona etapa, col·labora força intensament en diversos periòdics que s'editen a Mèxic, principalment al “Journal Français du Mexique”.

Té alguns amics amb qui pot comptar, com Josep Maria Poblet o Avel·lí Artís i Balaguer, qui li publica l'obra *Benissanet*, una descripció material i espiritual de la vila natal, que Joan Coromines ha qualificat de “delícia d'estil”; una obra de prosa poètica que, malgrat no haver tingut la difusió suficient —com la majoria dels treballs de Bladé—, ha merescut els elogis d'escriptors de primera línia.

Alguna esperança reviu quan li arriba un premi als Jocs Florals de Santiago de Xile amb un conjunt de poemes que finalment han deixat d'ésser inèdits, amb la publicació preparada escrupolosament per Joan Maria Pujals; es tracta de *Recull. Viatge a l'esperança* és testimoni d'un alliberament espiritual que preveu el retorn a casa, en una escapada efímera a Catalunya.

Quan torna a la terra pròpia, alterna les estades a Tarragona i a Benissanet. Però els aires difícils de Mèxic l'han marcat inexorablement. Sap que és de sa terra i tanmateix s'hi sent estrany. L'exiliada ha penetrat en el seu esperit i li ha condicionat el caràcter. L'exiliada i una manca de reconeixement social.

Com a home lleial, a Artur Bladé la vida encara li ha de generar la sotragada més tràgica: la mort de l'esposa, que el deixa abatut a Barcelona, on en té cura el fill.

Per anar cloent les meves reflexions, com a tarragoní que sóc, permetin-me que no deixi d'aturar-me, encara que sigui un instant breu, en el conjunt de l'obra dietari en quatre volums *Viure a Tarragona*, de qui Albert Manent, en el pròleg, fa afirmacions com: “*Seria impossible de fer una radiografia de l'antiga Tàrraco durant aquell període sense tenir el testimoniatge, ric i divers, dels llibres de Bladé, convertit en una mena de notari lliure.*”; o bé: “*Viure a Tarragona és un document força insòlit. Quina altra ciutat catalana en té algun de semblant? Malauradament, gairebé cap crític ni cap periodista no s'han fixat en aquesta obra singular.*”

En subratllaré uns passatges que són testimoni de la capacitat de captació dels seus paisatges i, sobretot, d'exterioritzar líricament les impressions que produeixen en Artur Bladé: “*Dies esplèndids, de bon sol i d'una calma absoluta. Ahir el mar tenia 'l'innúmerable somris' de què parla Homer, però avui és llis, tan llis que sembla compacte. Els núvols –allargassats, fins, transparents, vaguegen molt alts.*” O aquest altre: “*Avui mateix, sobre el gran mirall de la mar, hi havia quatre vaixells immòbils, com encantats, només amb la vida que els donava algun que altre glop de fum –com fum de llar— que sortia, mandrós, de les xemeneies. N'he vist passar un altre, al lluny, com penjat de la ratlla de l'horitzó.*” O encara: “*Fa un airet content que fa moure els ventalls de les palmeres que s'alcen al fons, però que tot just feia somriure –mostrant les dents ça i lla— la mar. La llum del sol s'hi reflectia i enlluernava.*”

Observi's com la mar, sempre la mar!, commou Bladé, la llum i l'entorn de la qual li fan avinents els versos del seu poeta preferit: Josep Carner.

He començat amb l'agraïment als treballs de Genís Sinca, Dolors Contra i Anna Maria Roca. Vull cloure amb un altre de molt especial d'especial. L'adreço a l'escriptor i crític Joan M. Pujals, qui ha rescatat i ens ha restituit aquells poemes de l'exili inèdits fins avui, a què suara m'he referit. Joan M. Pujals ens els presenta en un ampli i excel·lent treball: *La poesia d'Artur Bladé i Desumvila*. Els versos canten, sovint melangiosament, el sentiment d'enyor seguit de la convicció del retorn: “*Barca sense rem/ni timó ni vela,/la ciutat em pren,/la ciutat em deixa.*”; “*És per amor/que plora l'enyorança,/i és per l'enyor/que canta l'esperança (...)* *Tot l'infinit/És un plorar que dansa.*” La contraposició antitètica del dolor i l'esperança és una síntesi exacta de la vida de Bladé: “*...Tot és humil però és rica i clara/la llum que entra per l'ample finestral i rics/som tots de dolor i esperança –els de sempre i els d'ara/i pel racó amb les flors i els llibres dels amics.*”

* * *

És de justícia que retem un homenatge a Artur Bladé i Desumvila en el centenari del naixement. Honorem, així, un escriptor de registres variats, que deixà constància de la seva història i de la del seu país. Un patriota íntegre, defensor de la llengua i la cultura catalanes, qui creà escola a la Ribera d'Ebre en el terreny de la lleialtat als orígens.

Que l'Institut d'Estudis Catalans hagi volgut acollir aquest acte solemne m'omple de goig, com a membre que en sóc i com a conciutadà de l'homenajat, en tant que fill adoptiu que volgué fer-se de Tarragona.

La seva persona i la seva obra formen part de la història important de Catalunya, que s'ha hagut de construir amb les penes, els sacrificis, els sofriments, d'homes com ell, qui ha estimat la terra, qui ha viscut per la

terra i a qui la terra ha d'emparar, perquè el record no s'esborri mai i sigui permanentment guiatge i lliçó per a tothom.

Moltes gràcies.

Joan Martí i Castell